

Денисенко Сергій Іванович

кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін Сумський державний університет

Корощенко Катерина Романівна

студент Навчально-науково інституту права Сумського державного університету

РАДА БЕЗПЕКИ ООН ЯК ГАРАНТ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

***Анотація.** У статті розглядається Рада безпеки ООН як гарант основних принципів міжнародного права: проблеми та перспективи.*

***Ключові слова:** Рада безпеки ООН, міжнародне право, принципи міжнародного права.*

Організація об'єднаних націй – потужна міжурядова організація, яка є найпотужнішим у світі уособленням гуманності країн по відношенню одна до одної. Прагнення до світового миру, до поважних стосунків між країнами призвели у 1945 році до створення Організації об'єднаних націй (далі - ООН). Статут ООН визначає основну мету організації у такому формулюванні: «проживання людей на Землі, як добрі сусіди».

Членство 193 країн у цій організації свідчить про той факт, що уряди кожної з цих держав будують свою політику та економіку таким чином, аби жити в мирі з країнами-сусідами та робити все задля процвітання країни, а не задля розширення її території шляхом війни. На жаль, той

сенс, який був вкладений в Статуті ООН у реальному житті отримав інше трактування.

Країни, які під слоганами про мир та безпеку розпочинають війну, є членами ООН, організації, яка проти будь-яких збройних конфліктів. Як наслідок, при здійсненні основних своїх повноважень, ООН має недоліки у реалізації основних функцій та повноважень. Основною причиною виникнення проблем є невідповідність прописаних положень і те, як їх реалізувати на практиці. Під слоганом: «за мир та безпеку» об'єдналися країни, які ведуть боротьбу за гроші, кордони та всесвітнє визнання, на жаль, у такій боротьбі країни не нехтують будь-якими методами для досягнення цілі.

Загалом, ООН займається багатовекторною діяльністю, проте досягнення миру та безпеки залишається у пріоритеті. Рада Безпеки – орган, який займається підтримання миру та безпеки. Беззаперечно, що при реалізації заходів для здійснення своїх повноважень Рада Безпеки має прогалини та проблеми діяльності. Аналіз основних недоліків функціонування Ради Безпеки дасть змогу знайти основні вектори для їх вирішення. Саме дослідженню діяльності Ради Безпеки та підкресленню важливості налагодженого функціонування цього органу присвячена ця стаття.

Постановка проблеми. Рада Безпеки ООН – орган, який наділений великою кількістю відповідальності, адже орган несе відповідальність за дотримання миру та безпеки на планеті. При здійсненні своєї діяльності, навіть орган такого планетарного масштабу має проблеми, які необхідно реформувати.

Метою даної статті є дослідити основні прогалини у функціонуванні Ради Безпеки ООН та визначити можливі перспективи їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Питанню реформування Ради Безпеки ООН приділяли достатньо уваги в наукових публікаціях та статтях. Зокрема, такі вчені як С. Патріка , Д. Саруші , Д. Швейгмана , Л. Сварт, Дж. фон Фрайслебена , Е. Вірхоли , М. Зорн , Дж. Пола, С. Нахорі , М. Тенга, та інші.

Формулювання цілей статті. Завданням статті є дослідження функціонування механізму роботи Ради Безпеки ООН та виявлення основних проблем, які заважають здійснювати роботу органу більш ефективно.

Виклад основного матеріалу. Рада Безпеки ООН – орган, який має чи не найбільшу відповідальність за будь-які дії у рамах реалізації повноважень ООН. Рада Безпеки ООН займає дуже важливе місце на міжнародній арені, адже це єдиний орган, який правомочний ухвалювати рішення про проведення примусових дій із застосуванням миротворчого контингенту збройних сил. ООН забезпечує порядок, який поширює прийняті рішення Радою Безпеки ООН навіть на ті країни, які не є його учасниками. Рішення Ради Безпеки не підлягають жодному оскарженню, що додатково підкреслюють їх юридичну обов'язковість [1].

Здебільшого, проблеми реформування цього органу є актуальним питанням у багатьох наукових публікаціях. Проведений аналіз виступів представників країн-членів ООН, а також роздуми публіцистів і науковців дає змогу знайти основні спільні проблеми, які виділяє кожний з них.

По-перше, основним предметом для дискусій уже понад десять років залишається кількісний склад Ради Безпеки ООН. Останній раз кількість членів ООН була збільшена у 1965. Склад Ради Безпеки містить: непостійних членів 5 – від Африки та Азії, 2 – від Латинської Америки, 1 – від Східної Європи, 2 – від західної Європи та інших держав; постійних членів всього п'ять – Велика Британія, Китай, Росія, США, Франція [2].

Важливо зазначити, що непостійні члени переобираються кожні два

роки та не мають права вето. Проблема є у кількісному складі як непостійних так і постійних членів. Перш за все проблема непостійних членів, полягає в тому, що Західній Європі та «всім іншим», а саме: країнам Європи, Канади, Австралії, країнами Океанії та іншим надано всього 2 місця. Тобто, деякі країни з цього списку не мають жодних шансів бути представленими у Раді Безпеки ООН хоча б на два роки та без права вето [2]. Ми вважаємо, що непостійне членство взагалі не може існувати у рамках діяльної Ради Безпеки ООН. Через те, що на цей орган покладені важливі рішення «тимчасове» членство є неприйнятним. Тобто, при деяких важливих рішеннях країна бере участь, проходить два роки і все змінюється. Можливим рішенням, є участь представників кожної розвинутої країни та країни, що розвивається без права вето у Раді Безпеці.

Реформуванням кількісного складу Ради Безпеки вже займався колишній Генеральний Секретар ООН Кафі Аннан, він запропонував два плани можливого реформування: план «А» - створення 6 нових постійних місць, 3 непостійних, план «Б» - 8 місць нового типу, які змінюватимуться кожні 4 роки та 1 непостійного [2]. Звісно, це питання до сих пір залишається невирішеним, по одній причині, яка полягає у надмірному зацікавленні постійних держав-учасниць Ради Безпеки в тому, щоб нових членів більше не було. Мова йде про дипломатію та «гру», яку ведуть 5 постійних членів Ради Безпеки.

Питання постійного членства є актуальним майже в кожній країні учасниці ООН. Мати право «вето» та постійне членство – це виграшний козир у дипломатичній грі. Відповідно до Хартії ООН, змінити її можна лише у випадку, якщо за це проголосують дві третини її учасниць, а це 128 країн [3].

Наразі постійних членів всього п'ять Китай, Росія, Великобританія, США та Франція. До цього списку прагнуть долучитись десятки країн. Для

того, аби висвітлити думки країн щодо цього питання, вважаємо за доцільним прислухатись до думки політичних діячів деяких з них.

Наприклад, заступник голови фракції СДПН та фахівець із міжнародної політики Гернот Ерлер. В інтерв'ю „Німецькій хвилі” висловився: „Йдеться про політичний зміст. Нині Німеччина користується великою повагою на міжнародній арені. З одного боку це викликано тим, що ми однозначно відхилили участь у війні в Іраку. Одночасно Німеччина бере на себе дуже багато міжнародних зобов'язань. Наприклад, на Балканах чи в Афганістані. Це призвело до того, що Німеччина набула великого значення та визнання у міжнародній політиці. Ми хочемо мати можливість захищати ці політичні принципи також в Організації об'єднаних націй [3]”.

Німеччина досить активно прагне стати членом Ради Безпеки ООН та вважає, що наразі кількість постійних членів не відображає реально економічно сильних країн у світі.

Проте, окрім Німеччини, ще три країни вважають, що зовсім скоро приєднають до постійних членів: Бразилія, Індія, Японія. Проте, „Групі чотирьох”(Німеччина, Бразилія, Індія, Японія) протистояв так званий „Клуб кави”, до складу якого входять Італія, Пакистан, Аргентина та Південна Корея. Члени клубу не хочуть до Ради безпеки, але не бажають бачити там і Німеччину разом з Індією, Бразилією та Японією [3].

У країнах Африки, які теж прагнуть мати свій голос у Раді безпеки (а якщо пощастить навіть кілька), поширена думка, що усю реформу ООН було започатковано лише для того, аби проштовхнути до Ради безпеки Японію. Держсекретар США Кондоліза Райс повідомила: “Єдина країна, яку ми однозначно підтримуємо – це Японія”. Німеччині, яка намагалася знайти у Білому домі підтримку ввічливо відмовили, а сусіди європейці просто промовчали. Говорить Вольфганг Гергардт – голова фракції ВДП в Бундестазі: «Існує багато мотивів, які спонукають британських та

французьких сусідів бути стриманими. Звичайно, Рада безпеки ООН відображає ту розстановку сил у світі, яка була після Другої світової війни. Постійні члени Ради безпеки (країни, які мають право вето) зовні дуже стримані, передусім, якщо йдеться про вето для когось з нових членів Ради безпеки» [3].

Недаремно, ми навели саме ці цитати політичних діячів. Кожна з країн, не соромлячись висловлює думки, що арена постійних членів Ради Європи – це визнання їхньої економічної успішності та світового сприйняття, як сильної країни. Проте, за цим також стоїть продумана дипломатична гра, яка вимагає у складі постійних членів тільки «вигідного для всіх країн» кандидата. Ми вважаємо, що тільки голосування всіх країн у змозі вирішити це питання. Вже досить добрим результатом є те, що всі розуміють необхідність розширювати кількість постійних членів. Від 1945 року багато, що змінилось, країни економічно зросли, деякі з них вже готові стати постійними членами Ради Європи ООН, проте тільки справедливе голосування у змозі вибрати дійсно сильного кандидата.

Другим проблемним питанням, яке б хотіли висвітлити: право «вето» у Раді Безпеки ООН. Право «вето» одного з постійних її членів – Росії є болючим питанням для України. Резолюцію Ради Безпеки ООН у березні 2014, яка визнавала референдум у Криму недійсним підтримало 13 країн з 15, не складно зрозуміти, що країна, яка використала право «вето» - Росія, (Китай утримався). Резолюція 21 січня 2015 року Ради Безпеки ООН про теракт у Маріуполі Росією також була неприйнята, по тій самій причині. У дипломатії також використовується приховане «вето». Для цього варто лише усно заявити про те, що на те чи інше рішення країна накладе «вето». Саме так і вчинила Росія, коли висловлювала думку про відправлення миротворців ООН на Донбас. Коли всі розуміють, що те чи інше рішення все одно не буде прийняте – його або взагалі не виносять на голосування, або змінюють текст [4].

Відсутня єдина точка зору і щодо права вето. Так, західні країни виступили за незначне збільшення кількості постійних членів (два — ФРН і Японія) і за збереження права вето. Більшість країн, що розвиваються, висловилися за широке представництво у складі постійних членів усіх регіонів світу і обмеження чи ліквідацію права вето. Конкретні пропозиції, що опинилися в центрі обговорення, зводилися до наступного: збільшити кількість постійних членів на п'ять (ФРН, Японія і три країни від Азії, Африки і Латинської Америки); збільшити склад Ради Безпеки на п'ять постійних і чотири непостійних члени від регіонів; ввести до складу Ради Безпеки п'ять постійних членів без права вето; статус постійних членів мають отримати не окремі країни, а регіональні організації (ЄС, ОАЄ, ОАД та ін.); статус постійних членів країни від Азії, Африки і Латинської Америки повинні отримувати на ротаційній основі [5].

Ми вважаємо, що реформування права «вето» необхідне. Через особливості його використання, як на прикладі ситуації України та Росії, коли учасниця блокує всі можливі шляхи вирішення. Необхідно або взагалі виключити це право зі списку повноважень, або розширити кількісний склад учасників, які його мають, або надати право «вето» тільки в деяких сферах, або надавати можливість його використовувати декілька разів у рік і найважливіше запровадити неможливість його використання учасницям, щодо питання збройного конфлікту, учасником якого вона є.

Через те, що механізм права «вето» є недосконалим та не модернізованим найсильніша міжнародна організація ООН, не може допомогти Україні у вирішенні збройного конфлікту.

На сьогоднішній день, можливості вирішити це питання не має. Відповідно до Статуту ООН, а саме статті 108: для ухвалення такого рішення необхідна не тільки згода двох третин членів Генеральної

Асамблеї ООН, але й його ратифікація всіма постійними членами Ради Безпеки ООН, включно із Російською Федерацією [4].

Вважаємо за потрібне висвітлити проблему, яка була оприлюднена в листопаді 2006 р. Доповідь «Більш ефективна ООН для ХХІ століття» Групи високого рівня із загроз викликів та змін, яка працювала під керівництвом прем'єр-міністрів Норвегії, Мозамбіку та Пакистану. Ця група протягом дев'яти місяців своєї роботи провела ґрунтовний аналіз усіх сфер діяльності ООН та дійшла наступних висновків: - Рада Безпеки в майбутньому повинна бути більш ініціативною. Для цього ті, хто вносить найвагомійший фінансовий, військовий і дипломатичний внесок в Організацію, мають брати активнішу участь у прийнятті рішень Радою, а ті, хто приймає рішення в Раді, повинні вносити більший внесок в Організацію. Рада Безпеки потребує більшої авторитетності, легітимності та представництва, аби робити те, що ми від неї вимагаємо. - Рада Безпеки не використовує повною мірою потенційні переваги роботи з регіональними та субрегіональними організаціями [6].

Висновки. Отже, Рада Безпеки ООН – є потужним органом, рішення якого мають глобальне значення. Увага вчених та політичних діячів прикута до цього органу по причині того, що значення Ради Безпеки – колосальне, а механізм здійснення повноважень має ряд недоліків.

Дуже велика кількість країн оприлюднює ту інформацію, що, членство у Раді Безпеки – це світове визнання економічної успішності, а також участь у потужній дипломатичній грі, де кожна країна прораховує всі можливі варіанти для досягнення ще більшої вигоди для своєї країни.

Ми вважаємо, що дві найбільші реформи, які потребує Рада Безпеки – збільшення складу, а також повна модернізація права «вето».

Однозначно необхідно збільшити кількість постійних членів, адже з 1945 року економічна ситуація у світі змінилась і дійсно потужних країн, які достойні стати постійними членами Ради Безпеки ООН побільшало.

Проте, країни не соромляться прямо говорити назви тих держав, участь яких у Раді Безпеки є для них не вигідними. Єдиний вихід – це справедливе голосування, за умовами, які прописані у Статуті ООН.

Другою важливою проблемою на сьогодні залишається право «вето», яким користуються країни, які знаходяться у стані війни. Той факт, що ворогуюча країна має це право повністю блокує можливі рішення збройного питання завдяки ООН. Це питання є неймовірно актуальним для України, адже Росія повністю блокує всі можливі шляхи вирішення війни.

Ми вважаємо, що право «вето» не має надаватись тим країнам, які перебувають у стані війни, а також це право має використовуватись лише обмежену кількість разів на рік, щоб країна не зловживала цим правом.

Отже, Рада Безпеки потребує реформування для того аби все ж таки втілити головну функцію – припинення війни.

Література

1. Грицина К.В. Реформа права вето в Організації об'єднаних націй. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків. Ст.101-104 (дата звернення 28.04.2021 р.)
2. Гавриленко І. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 96 (Частина II). Київ. Ст.100-102 (дата звернення: 28.04.2021 р.)
3. Карпенко Т. Реформи ООН: слон має зробити гімнастику. URL: <https://www.dw.com/uk/реформи-оон-слон-має-робити-гімнастику/a-2476469.2005> (дата звернення 28.04.2021)
4. Дорош Л. Охремчук С. РБ ООН у сучасних проблемах: до проблеми пошуку варіантів реформування. Політичні техніки. Випуск 1 № 2. 2015. Ст. 19-27. (дата звернення 28.04.2021 р.);
5. Проблеми реформування ООН. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/MOrg/28.htm> (дата звернення 28.04.2021 р.);

6. Корнійчук Т. Недосконалість інституційної діяльності ООН та основні напрями її реформування. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 96 (Частина II). 2011. Ст. 148-154 (дата звернення: 28.04.2021 р).